

ЛИТЕРАТУРЕН ГЛАС

БРОЙ 169, Година XX
ноември 2013
Цена 0,70 лв.

ВЕСТНИК ЗА ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА

Основан от Д.Б.Митов и списван от него
от 1928 г. до 1944 г. в София

КАТ № 430 ISSN 1310 - 7917

1 НОЕМВРИ - ДЕН НА НАРОДНИТЕ БУДИТЕЛИ

ХИМН НА НАРОДНИТЕ БУДИТЕЛИ

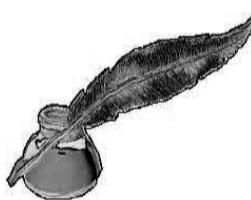
О, будители народни,
циял низ светли имена,
чисти и сияйни, благородни,
вий сте нашите знамена.
Нам за вечни времена.

Горди сме с история славна,
горди сред славянски род.
С Кирил и Методий пламна
пламък светъл на възход.
С писмена към нов живот!

Ботев, Левски - великаны
с тях и сонм дейци безчет
със смъртта си по балкани
род прославиха със чест!
Нек пребъдат в слава, чест!

Чест и слава, вечна слава,
вам, будители народни!
Вашата памет вдъхновява
към дела за светли дни.
Към дела за светли дни.

Добри Христов

УВАЖАЕМИ
ГОСПОЖИ И ГОСПОДА,
СКЪПИ МЛАДИ ХОРА,

Първи ноември е денят, в който цяла България
се прекланя пред великия благослов
на своите будители. Пред ония достойни нейни синове,
които изковаха от словото най-мощното оръжие
и превърнаха спомена от словното минало
на Отечество то ни в идеал
и съдба на цял един народ.
Да се поклоним пред тях и да им благодарим!

На 1 ноември отправяме своя поздрав и към нашите
съвременни будители - хората на науката, изкуствата,
образоването и просвещението, хората на будната
мишък и неуморния и търсещ дух, на свещеното дело
за спазване на националните ни идеали и издигане
на националното ни самочувствие.

Вие, млади хора,
сте надеждата и бъдещето на наши
красив, модерен и проспериращ град,
на днешна България! Трудете се,
ментгайте смело, взрвайте в себе си,
уважавайте и ценете завещаното
от народните будители!

ЕМИЛ ХРИСТОВ
Председател на Общински съвет Стара Загора

100 ГОДИНИ СЪЮЗ НА БЪЛГАРСКИТЕ ПИСАТЕЛИ

Пелин ПЕЛИНОВ

На 8 септември т.г. се навършиха сто години от създаването на Съюза на българските писатели. Само още няколко организации в България са достигнали до тази забележителна възраст. Най-старата е Българската академия на науките, създадена през 1869 г. в Браила като Българско книжовно дружество. След нея идва Българската народна банка, регистрирана една година след Освобождението - в 1879 г. После - Софийски държавен университет - в 1888 г. През 1904 г. е създаден Съюзът на българските учители, а три години по-късно - в 1907 г. - Народният театър. Двете леви партии - Българската социалдемократическа партия, сформирана през 1891 г. на Бузлуджа като БРДСП, а после приела името БКП, и БЗНС, създадено в Плевен в 1879 г.

СБП е създаден в злополучната 1913 г., когато България е загубила т.н. Междусъюзническа война и претърпява първата си национална катастрофа. Несправедливият Букурещки мирен договор

от с.г., е наложен от балканските ни съседи и от Великите сили, и от страната е отнета изконна българска земя - Южна Добруджа. От най-силна държава на Балканите през предната 1912 г., и победителка на Отоманска империя в Тракия, България е обезкръвена и превърната в третостепенна сила. Поради късогледата политика на царя и на военното командване, на 16 срещу 17 юни 1913 година е извършено т.н. "Фатално безумие" - настъплението на българските войски срещу съюзниците, с което се осуетява завинаги националният идеал за обединение на нацията.

В условията на такова национално крушление българските писатели изпитват въплюща нужда от обединение и съюзяване. И те го постигат на 8 септември. Преди това е имало два неуспешни опита за такова съюзяване - в 1894 и в 1902 година, когато е образувано Дружеството на българските публицисти и писатели. За първия опит проф. Ал. Тодоров-Балан пише статията "Първи български събор на писатели и

журналисти в София", в която заявява: "...в събора не личат ония наши писатели и журналисти, които са записани с това звание в историята на българския печат, но вместо тях са се явили в голямо изобилие новаци, които тепърва тъкмият да станат писатели, без да се знае още с какъв успех..." При втория опит се явили тежките имена на Ив. Вазов, С. С. Бобчев, Михалаки Георгиев и др., които подписали Устава и въпреки, че Дружеството било регистрирано в Министерството на народното просвещение, "морето пак се подкасило".

За щастие третият опит през 1913 г. излиза успешен. Негови инициатори са Теодор Трайнов, Григор Чешмеджиев, Добри Немиров и Стилиян Чилингиров. На учредителното събрание е избрано ръководство: Иван Ст. Андрейчин - председател, Ник. Атанасов - подпредседател и Добри Немиров - секретар, както и двама членове - Григор Чешмеджиев и Димо Кърчев, а започетни членове са прогласили: Иван Вазов, Стоян Михайловски, Иван

Шишманов, д-р Ал. Тодоров - Балан, П. Пешев, Никола Начев, д-р К. Кръстев, Антон Страшимиров и Т. Г. Влайков.

Тъй като името на първия председател Иван Ст. Андрейчин днес е неизвестно, че спомена някои бележки: Роден е в Габрово и следва литература във Франция. Дълго време е бил учител. Публикувал е стихосбирките: "Любов и мъка", "Песни", "Градина на милувките" и др. Автор е на "Книга за любовта и за жената", "Книга за театъра", "Книга за любимата" и др.

Следващите председатели са били: Кирил Христов, Божан Ангелов, Елин Пелин, Т. Г. Влайков, Михаил Арнаудов, Добри Немиров и Стилиян Чилингиров.

Още с основаването на Съюза е приет един основен принцип - че писателите трябва да си гледат писателската работа и да не се месят в политиката. И общо взето, повечето от тях спазват до 9.9.1944 г. този принцип, макар че някои са ставали министри или лидери на политически партии.

/ на стр. 2 /

Константин ЕЛЕНКОВ

(продължение от брой 167)

...Бях прочел книгата му за словото „Нейде между“ – ярко публицистично послание, с точни отправки и попадения; с полезни и остро забележки и предложения... Злак...каква красота и колко загадъчност, наистина, има в нашия език! От какво ли не се „вадят“ думи, та па и фрази и изречения! Пленителен е нашият език, загадъчна е силата му... Това го доказва по много красив и убедителен начин стихоплетството на Румен Стоянов. Стихоплетство за първи път употребих с положителен знак. И вложих – мисля си – заплетох, в този знак смисъла на нашето прочутото българско везмо. Което на френски ще рече – мильо! Точно това е направил нашият автор в случая: той, безупречният преводач на Маркес, Борхес и Кортасар е превел на български от български чудесни думи и позабравени фрази. Особен дял тук имат гатаанките – както оригиналните авторови експромпти, ще рече краткословия, но и красиводумици, така и онай импресия, с която авторът ни подканя „да видим в шир и глъб сътвореното от дедите наши“

(есето за ГАТАНКИТЕ).

Зелена лястовица е изрусяла.

(Цъфнала липа)

Светът ухае на зюмбюл и козунак.

(Великден, естествено!)

Трикорабна черква плава в бурното зелено
(Юни)

В книгата има и една самозагадка – пародията „Послание“, (с. 99) в която авторът предпремира едно издирване на „колегата“, изписала върху оградата:

„Пламчо, ай лъв ю!“

Зашитникът на деепричастието и двойното ЯТ е неудържим пародист. В случая той пародира и себе си – както това често се случва: след като е задал след всичките възможни въпроси – и е дал възможните отговори (кои си ти,

Румен Стоянов

ЗАЛУТАН В ДУМИТЕ...

съдомиячка в Юесей, а Пламчо – пасе кенгура в Австралия); е подиграл „заклеймил“ и себе си:

Как свърши случаят – преди да е започнал? Или вече само мен интересува той, та ника разказово стихотворение?

На всичко отгоре тая поетична книга е забавна! Ще рече – четива и любопитна, викаща ни за мислене и съучастие.

НО АЗ КАТО ПОПСКО ЧАДО
най-наче се умилявам, когато чуя да се говори за Бога не само в молитвени слова.
За мене стихове като

**Научи(мя)меня творит волю Твою,
А тя ес благодарствие и обич
Речником да милвам думи многобагрени и многодъхави.**

Това е молитвата на Румен Стоянов. Бих си позволил да я препоръчам за молитва всяко му поету – който е решил да „милва думи многобагрени и многодъхави“. Велико смирение било – възмечтавам си аз – с тая молитва да започва всеки „речниколюбезен, па и речниконезаситим.“

Тук се изкушавам да отворя една скоба: ако трябва да сравним Румен Стоянов с Марин Колев – и то само по тия две книги! Едната, на Румен Стоянов, е книга на човек монотеист, докато книгата на Марин Колев – още с подзаглавието „Стихотворения за Николай Кънчев и компания“ подсказва с нещо за езическо многобожие

И ето го нова стихотворение „И пак“ (66 с.), което проковава вниманието със своята простота и обикновеност, но и с модерния, нека си позволим да го наречем исихазъм.

Да, „Злак“ на Румен Стоянов, защитникът на деепричастието, действа заразително. Веднага в съзнанието изскочат думи като тлен, плън-пленителен, тлака, млака (мочурливо място) и прочее. В книгата „Злак“ наистина има игра на думи – дори гатаанката е смислена и стихо-образуваща! Но нова, което действа пленително, е заплесването на автора по състояния и картини, чието съзерцаване

отпуска душата и пълни сърцето с отдавна забравени звуци и аромати. Акад. Арнаудов беше изнамерил специална дума за това – нагледи. Не че е много сполучлива тази дума, но тя отразява стремлението на човека да обгърне и обхване по-пълно онова, що докосва окото и сърцето...

Тази стихосбирка (не съм сигурен дали е точно това жанрово определение?) може да заглавието МОЛИТВЕНИК. Тук „всяко стръкче сочи Бога“, всеки стих е изпълнен с Боголюбие и Богуваждение.

Не може човек да отмине странните рисунки-иллюстрации в книгата. Техен автор е Момчил Стоянов – синът на Румен Стоянов. Неговите рисунки са нещо като „рагтайм“, Паузи междусловни или междустихи петна Странна книга – странна и с това, че е Боголюбива и Богу отадена – като мислене, като подредба, като идея. При това – без натрапливо, както напоследък често се слушва! – изтькване на „аза“ – как съм го казал, а?!... Моя слабост обаче са краткостишията – от онния немногословни, 4-5 думки – до гатаанките. Ето:

**Да, нищожество съм,
ала нищожество Божие. (с. 92)**

Шум на капещи мисли. (Самота, с. 149)

Или тази „Пролетна мечта“:

**Да имам
Скромност на теменуга,
Чистота на кокиче,
Добротворство на тичинка,
Постоянство на бръшлян.**

**Седя бос,
Слушам вятъра,
Пръсти на краката шавам,
С ръце, нозе ровя писъка,
Ускореността ми на погражданена твар
изчезва нейде,
Пак съм си блажено бавен,
Тъна в сладка безметежност,
С безброй сълнчеви отлясьци махаш ми
приветливо,
Току до мен прелита сянката на чайка,
Аз ликувам:
Отпред ми кръгозорът пак е водоравно**

воден, вечен,
Чак до там погледа ми нищо го не скършва,
Слети сме в незримо цяло ти и недостойник
аз:

**Светът е дълбоко целесъобразен,
Ти и аз сме двуединна част от
целесъобразността,
Пред величието ме ставам колко
песьчънка:
Смирен пред Всевореца,
По Чиято милостива воля съм прашинка
нешожнейша от всезамисъла Му,
И ме обвзема и насища възторженото
чувство за безкрайност,
Простота и лекота на въздух, на дихание,
на Богохранимост.**

(И ПАК, С.66)

Тъй злачно злак злачи,
Та стрък да настъпиш е кощунство!
(Пролет)

Полимпест... Пламен Антов ме подсети за тая дума – често една дума, едно понятие отваря вратите най-малкото за есе; ала често – за по-голяма и цялостна идея. Та си помисловам сега, четейки книгата „Злак“ на Румен Стоянов – не правим ли ние един полимпест? */ Не натоварваме ли думите, не ги ли претоварваме с нови и нови съмисли? За целта често изчегърваме стари текстове и върху тях подлепаме нови свои мисли...
Ето го това самопризнание на Румен:

Аз пък речниколюбец, па речниконезаситим...

**Колко стръка неразумно, безотговорно и
неправомерно съм затрил,**

**Да, наистина: съскромността на теменугата
и постоянството на бръшляна!...**

(следва!)

НОВИ КНИГИ

**Кънчо Великов, И тече река, думи за
приятели, Фабер, 2013.**

**Кирил Попов, Страници от картини, изд.
Български художник, печатница: Ваньо
Недков, 2013.**

**Владимир Шумелов, Ринг Floyd, елипси,
Фабер, 2013.**

**Даниел Александров, Черно на бяло: от
Библията на един скитник, изд. „Народно
читалище „Даскал Петър Иванов“, Стара
Загора, 2013.**

**Димитър Палазов, Прелет, хайку, Фабер,
2013.**

**Станислав Диамандиев, Защита на
българската писменост от преди 870 години,
Изд. Кота, Стара Загора, 2013.**

**Теодор Христов, Усмивката на бога,
философска езесистика, ИК „Сребърен
льв“.**

**Калин Калинов, Балсам за душата,
настъпрано, Пловдив, 2013.**

**Елена Денева, Натюрморт с пеперуди,
стихове, изд. „Потайните“, 2013.**

**Йордан Кушев, Остроумничета, гатаанки,
Фабер, 2013.**

**Емануил Попдимитров, Златни ниви и
Бойни полета, ново преработено издание с
картини на Майстора, изд. Дими 99, София,
2013.**

**Емилия Скарлатова, Окото на кладенеца,
ИК „Труд“, 2012.**

**Бистра Малинова, Неща, които нямат
очертания, Стихове, ИК „Колхида“, 2013.**

**Йордан Попов, Карикатурна броеница - от
Дембици до Комарницки, ИК „Стършел“,
2013.**

100 ГОДИНИ СЪЮЗ НА БЪЛГАРСКИТЕ ПИСАТЕЛИ

/ от стр. 1 /

Но този принцип довежда СБП до две фатални грешки – той не защитава ефективно талантливите писатели Гео Милев и Никола Вапцаров. Първият е убит без съд и присъда от Цанковия режим, а вторият – осъден на смърт и екзекутиран.

Целите на Цъзата на българските писатели се свеждат в общи линии до следното: да се ратува за материалното осигуряване на писателите, да се съдейства за тяхното единение, да се работи за разпространение на произведенията на писателите сред по-широк кръг от читатели. Поставена е и задачата да се следи за качеството на издаваните книги от издателствата. Създаден е фонд за издръжане на бедните и болни писатели, като се препоръчва по-активно издаване на произведенията на членове на Съзата.

След 9 септември 1944 година настъпват коренни промени в СБП. Той е превърнат в казионна организация, която активно обслужва тоталитарната комунистическа власт. Съзът получава много пари и благини, за да бъде верен на партията, да служи на борбата с капиталистическото обкръжение и на социалистическия преобразование на държавата. Социалистическият реализъм става задължителен за всички писатели. Главният герой на техните нови произведения трябва да бъде „работникът-комунист, който вярва дълбоко във великата комунистическа идея и се бори за изграждане на ново социалистическо общество“.

За съжаление, този ялов метод не ражда никојо едно забележително художествено произведение. Всичко по-значимо, което е написано през тоталитарния период, като „Тютюн“ на Д. Димов, тетралогията „Железните светилници“ на Д. Талев, разказите и новелите на Ем. Станев, селските романи на И. Петров, разказите на Н. Хайтов и историческите романи на Ст. Дичев е извън соцреализма или против него. А онези произведения, които сляпо следват този реализъм, като например произведенията на Г. Караславов, А. Гуляшки, К. Калчев и др. бяха мъртвородени. Те не можаха да преживеят дори своите създатели. И сега вече никой не ги чете и не си спомня за тях...

През тоталитарния период казионият СБП се ръководи само от комунисти, с изключение на земеделеца Трифон Кунев, който е свален и пратен в затвора; другите са правоверни марксисти-лениници: К. Константинов, Л. Стоянов, Хр. Радевски, Г. Караславов, Камен Калчев, Димитър Димов, Г. Джагаров, П. Зарев и Л. Левчев. А след безкървния преврат на 10 ноември 1989 г., когато настъпили квазидемократията и „прехода“ от социализъм към капитализъм, начело на СБП пак застават комунисти: П. Матев, К. Георгиев, Х. Хайтов, Н. Радев и Н. Петев. И сигурно такива ще бъдат во веки веков, защото на 10 ноември комунистите не си отидоха, а се превърнаха в капиталисти и олигарси. И те, както се вижда, продължават да управяват, въпреки безумните улични демонстрации и яловите

скандирания за оставка.

Най-важното, което настъпи след 10 ноември е, че Съзът се разцепи на три. От него се отделиха Сдружението на българските писатели и Съзът на независимите писатели. Но държащото дотиране секна и при едните, и при другите, което доведе и трите съюза до жалко състояние. А тоталитарните благини останаха само един сладък спомен...

Честването на стогодишнината беше на 22 септември т.г. в София в Народния театър „Иван Вазов“.

IN MEMORIAM

На 15 октомври 2013 година в София на 62 години почина председателят на Съзът на българските писатели, депутат в 42-рото народно събрание и зам.-председател на Комисията по културата и медиите – Николай ПЕТЕВ.

Поклон пред паметта му!

ЛГ

Николай МИЛЧЕВ**ВСТРАНИ ОТ ПЪТЯ**

Какъв е този път с развързани обувки?
И с риза на парцали по шипковия храст?
Прахта е по-дълбока от изгорени букви
и по-непоносима от ослепял компас.

Прахта е болна книга. И може би лисица
ще измете с опашка последния ѝ стих.
А седнал върху камък, с перо на кукувица
аз все дописвам пътя, от който се отбих.

ЕСЕННА ЦЪРКВА

Не знам да има църква, по-стара от гората,
в която хор от ангели да пее сред листата,
а после с остри човки високо да се кръсти,
защото Син човешки пет гъби е откъснал.

За двете риби няма поточе по-смиренено
от синята прозрачност на облачната вена.
И те подскочат плавно и дълго се възнасят
към купола небесен, под който дреме здрачът.

Три тъмни таралежа със шест свещици бели
се молят за душите, във друг сезон живели.
И в тази неподвижна и трепкаща картина
сърнето духна свещите и някъде замина.

За вълците е рано спасение да дирят,
но те разбираят вече, че слязъл е пастирът.
И стадото покорно главите си навежда,
и от тревата жълта откъсва стрък надежда.

Една дивачка круша е матова до сладост...
И скача върху въздуха, и необятно пада.
И презглava се гмурка на времето в душата,
където водно конче подскоча по водата.

Щом службата вечерна върви към своя залез,
сто сини минзухара кандилата си палят.
И тръгват в сто различни,
притихнали вселени –

да светят между риби и устни на елени.

Не знам да има църква, по-нощна и велика
от есента, в която миряните отлитат.
И тя остава глуха, без птичата си песен,
с търкулната икона – по-ласкова от кестен.

КАРТИНА С ПОРТОКАЛИ

Над всичките легла, в които си била без мен,
е имало картина с портокали.
Но всеки сън е бил със вкус зелен
и със развързани от някой друг сандали.

И всеки път е падал южен дар
и другият е бил с разбити устни.
В корема ти сто капчици янтар
са трепкали, но е било напусто.

И всяка нощ е сядала със гръб,
за да не вижда колко мен ме няма.
На масата бутилка бяла скръб
е клюмвала – и плитка, и пияна.

А ти си спяла върху пряспа сняг
на южен остров, съчинен бездарно.
Мъжете ти, по-кратки и от мрак,
са скубали коси от благодарност.

Мъжете ти съм всъщност само аз.
Дори когато зъбите ти скърцат,
дори когато със препечен глас
бълнуващ, че от стихове си мъртва,

аз ще те пиша. И ще съм зелен
като онния тъжни портокали.
Леглата ти ще са съвсем без мен,
додето някой сън не ги запали.

НАПОЛОВИНА

Зная, че дните не бива да бъдат близнаци
и да имат единствен, безначален и пътуващ баща.
Затова се разделям с половината дъжд и акации.
С половината риби. И с три гласни от моята уста.

Ако трябва да дишам,
ще въздъхна половин изречение.
И с петнадесет букви ще измисля сто години любов.
Ще направя така, че да няма единни значения
и снегът да е леко препечен и силно суров.

Ако трябва да чакам, че запали облегалка на пейка.
И на куц крак, сякаш щъркел в гнездо,
ще прелиствам сезоните, а когато офейкам,
ще забравя по-доброто и единствено свое око.

Имам четири пътя, но за двата не искам посоки.
Половината прах е достатъчен, за да нямам лице.
Щом едната обувка е пристигнала много високо,
нека другата тъпче като конче с въже.

Нека две да изчезне. Единицата нека си властва.
И когато на масата остане едничка троха,
тя да свети така, че милионното житено братство
да си гълтне езика и да иска да скочи в пръстта.

Може би се залъгвам
с половината смисъл от всичко.
Но така съм измислен и додето случайно съм цял,
имам време да направя две пеперуди от срички.
И да гледам след тях – недописан и матовоял.

ДЯДО ДРАГАН И ЛОЗЕТО

На дъното на склона песъчлив
живее лозето с осъмнали лисици.
Потегля сълнцето –

лилав локомотив,
и вози гладни светове и птици.

Една лоза със премалял език
си ближе устните,
за да опита сока.
И аз не вярвам, че съм още жив,
но приближавам

в сладката посока.

Дядо е тука... С кошница и нож...
С каскет,
под който веждите му светят.
Не е възможен по-дълбок разкош
и по-далечно грозде за поети.

Върти се дядо, сякаш е пиян.
Повива гроздовете
с пелена от шума.

И ги люлее със такава длан,
с каквато Господ пише
всяка дума.

Вместо мираж,
край него пърха кос.
Кълве от кошницата,
сякаш рецитира.
А детството ми с розов алаброс
подскача и лицето си гримира.

Не го познах, защото бях велик.
Защото бях висок
и пишех книга.
Но буквите са само тъжен трик
и мравките ги мъкнат

и премигват.

Изтривам всичко...
Няма за какво
лисиците от залеза да гоня.
А дядо ми е странно същество –
седи прозрачен и зърната рони.

Живописно платно, част от триптиха „Паша”, „Голямото бърснене” и „Метаморфоза” на художника Валентин Дончевски беше показано на тазгодишния Есенен салон в Париж.

Бистра МАЛИНОВА**Няма никакъв Бог.**

Няма никаква милост отгоре.
Няма име, с което гнева си да можеш да кръстиши.
Колко грешни въпроса зададе?
И кой те събори
в пропастта на вината?
Видя ли отблизо страха си?
Помири ли се вече с неравния ритъм на болката?
Не можа да обикнеш това разярено лице.
Този навик да слагаш на своята мисъл окови
те превърна в отчаяно, свито в тъгата, зверче.
Накъдето погледнеш - умът ти съзира тревога.
Зад кого да застане сломеното в тебе дете?
Кой вместо тебе вратата сега ще отвори -
тази прашна врата, зад която животът расте.
Кой те чака отвън?
Само шепа познати безумци?
Не размахвай ръце
да доказваш със жест свобода.
Не е начин сълзата да стигнеш накрая до другите,
с мисълта, че животът е просто солена вода.
Няма Бог, който съди отгоре и гледа.
Свободата е рамка, в която рисуваш криле.
И изглежда далечна онази случайна победа,
за която живее сломеното в тебе дете.

Великден

Любовта е дете, прекосило площа с балони,
монолога на луд, добродатта в очи на несретник.
По зелените хълмове ангелски стълки се ронят
и от топлата гръд на земята извират щурчета.

Уморените хора се връщат полека от кръста.
Ослепели пчели неуморно се давят в прашеца.
Бог е тъжна идея, но всяка година възкръсва
и утешата сяда на блага и щедра трапеза.

Но си тръгва оглозгай до кокал от празника всеки,
близостта се топи по дъната на празните чаши.
А пътта е ревнива към своите земни убежища,
настървено облизва утайка от вчерашни страсти.

Като мъртво море е солта на предишните сълзи.
Радостта е мираж, а животът изглежда последен.
Светлината се връща и с гъвкаво тяло на бързей
обладава душата, та в златния ритъм да влезе.

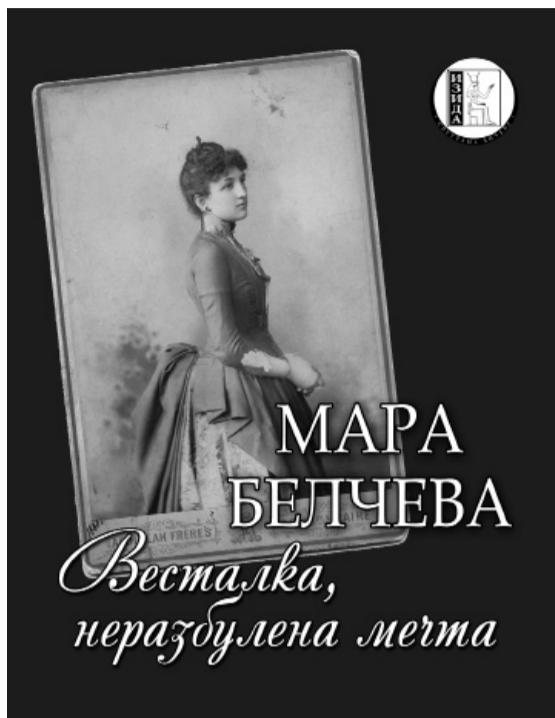
Любовта е сираче, което смиreno се моли
и безкористно вярва, че Бог е сърден и верен.
По високите хребети никне свободната воля,
а небесното царство е тиха, семейна неделя.

Необяснимо

Зашо се губя в светлата си мисъл,
а в тъмнината лесно се намирам?
Страхът - несподелимата ми близост,
разколебава всичко обяснимо.
Побира се в новородена дума
сърцето и се учи да прощава.
А сутрин в огледалото изплува,
расте денят и бавно ме смалява.
Какъв огромен кратер е тъгата!
Сълзите често в лава се превръщат.
Но как да вярва в края си душата,
като от миналото се завръща?
Не се сбогува с никого, защото
не си отиват хора, а представи.
Отнякъде се чува сприхав говор
и хрипове от клетката на славей.
Не мога да избягам. Но избирам
да не играя ролята на жертва.
Отваря се вратата и излиза
представата, че има съвършенство.
А лустрото на всяка светла мисъл
е нуждата да имаш собствен разказ.
Но кой е разказвачът?
Тихо слизам
в градините на вътрешното царство...

МАРА БЕЛЧЕВА - ВЕСТАЛКАТА НА БЪЛГАРСКАТА ПОЕЗИЯ

145 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ПОЕТЕСАТА

Мара Белчева е една от най-значимите български поетеси. Съдбата ѝ е трагична, защото Мара е обречена два пъти да скърби за мъжете, които бележат жизнения ѝ път. На двадесет и три години тя става вдовица – съпругът ѝ Христо Белчев (финансов министър на Стамболов) е убит. Това е голяма трагедия за нея и всички са покъртени

от мъката ѝ. Дворцовите ухажори, сред които е и княз Фердинанд, се мобилизират, но нямат успех. Когато Мара свързва живота и творчеството си с поета Пенчо Славейков, отново ѝ е съдено да изживее същата трагедия и да се прости с любимия си.

Животът, личността и интелектът на Мара Белчева намират отражение в стиховете ѝ. По повод 145-годишнината от рождението на поетесата издателство „Изид“ издава книгата „Весталка, неразбълена мечта“. В нея са включени не само стихотворения на Мара Белчева от трите ѝ книги, но и нейни по-късни публикации в печата. Изданието представя разнострания гений на поетесата, която се вълнува както от дълбоко интимни човешки преживявания, свързани с любимия човек и сбогуването с него завинаги, но и от вселенски въпроси и проблеми (в последните десетилетия от живота ѝ поетесата прегръща дъновизма и го превръща в свой прозорец към материалния и духовния свят). Книгата е спечелила конкурс на Министерство на културата.

Със сигурност фината и елегантна Мара Белчева е привличала като магнит мъжете. И то не какви да е. Красавицата, родена под знака на Девата на 8 септември 1868 г. в

Севлиево, завършва средно образование в Търново. Следва висши девически институт във Виена. Изисканата учителка е сред най-добрите партии в Русе. Колегите ѝ я ухажват лудо, първите хора на града я сватосват за синовете и племенниците си. Руса, синеока, стройна и красива, тя е уникално съчетание на добро възпитание, отлично образование и поетичен талант. Сърцето и ръката ѝ обаче спечелява завършилият политически и икономически науки в Париж Христо Белчев от Велико Търново. Двамата са великолепна двойка. На всичкото отгоре съпругът прави кариера, издига се по иерархията и стига до министър на финансите в кабинета на Стефан Стамболов. Княз Фердинанд, който се слави като фустогонец, започва да преследва красивата и млада Мара Белчева. Положението е деликатно. Тя няма как направо да му откаже, за да не навреди на мъжа си, въщото време съвсем целият двор ѝ одумва, че тайно се среща с Лисицата.

Все пак младата дама успява да остане негова любимка, без да накърни брака си. Надали князът се е интересувал от поезията, която тя обожава и за която обича да води светски разговори. Но толкова хълтва по чаровницата, че откъртоазиястава почитател на музата. Най-злостните клоки дори гласят, че убийството на министър Белчев в центъра на София не е нито политическо, нито недоразумение, а инсценировка на австриец, за да се освободи от съперника и

не съвсем долювания от него министър. Факт е обаче, че веднага след неговата смърт през 1891 г. Мара Белчева съпства здраво на краката си и заминава за Виена, за да следва филология. По-късно в кабинета на българския княз попада писмо от известен чуждестранен търговец, с когото тя се запознава в столицата на Австро-Унгария. Излиза, че той ѝ приписал доста имоти.

Когато се прибира в София, страстите са се утложили. Князът има други фаворитки, Султана Рачо Петрова диригира голяма част от интригите, но естествено, Мара е добре дошла на всички приеми и светски събития. Фердинанд ѝ ощастлинява и с голяма заплата на придворна дама.

Съдбата среща поетесата с Пенчо Славейков на литературно четене. Той е хуманист, демократ, антимонархист и се слави със зълчния си език. Двамата стават неразделни. Годината е 1903. Тяхната интимна връзка задълго става любима тема на сбирките на столичния хайлайф.

Мара Белчева е най-близкият човек на Пенчо Славейков и не се отделя от него до смъртта му.

Текст: Издателството

Мара БЕЛЧЕВА, „Весталка, неразбълена мечта“, издание на „Изид“, българска лирика, първо издание, 2013.

Дона АЛЕКСАНДЪР

Приятелят му Гуидо караше бавно колата по асфалтирания път, прояден от дупки. Наблизаваха града. Спомни си, че и тогава, при първото им идване, го бяха впечатлили с грозотата си високите, опушени, сиво-черни панелни сгради в периферията на града. Всичко му напомняше кадри от черно-бял сюрреалистичен филм – разбитите пътища, изоставени градини, обрасли в бурени и изхвърлени отпадъци.

Бяха изминали години от първото му идване в тази страна и сега виждаше, че нищо не беше се променило. Пристигнаха привечер, преводачът им вече ги чакаше във фойето на хотела. След като им помогна да се настанят, уговориха се след час да се срещнат в ресторант на хотела за вечеря.

Качи се в стаята си, изкъпва се, преоблече и слезе в бара да изпие едно мартини. Красиви момичета, призрачно бледи като нощни весталки стояха под синкавата светлина на бар плота.

Още не беше пристигнал и вече съжаляваше, че отново се съгласи да придружи Гуидо в това почти безценно за него пътуване. Той не беше като него ловец, а само приятел, когото понякога придвижаваше за удоволствие като турист. Когато за първи път дойде тук, искаше да види тази непозната за него екскомунистическа страна, за която не знаеше почти нищо. Но сега защо, питаше се – от скуча, от някакъв необясним и за самия него интерес, или може би заради онова дълбоко носталгично чувство, примесено от болка и вина, което изпитваше винаги при спомена за тази жена. Яна – беше приятелка на преводачката им, още пазеше писмата ѝ, снимките.

Запознаха се след една от първите вечери след пристигането им, в същия този бар. Пиха кампари и разговаряха. Гуидо не спираше да и задава въпроси –

политика, история, изкуство. Отговаряше му с лекота, самоуверена и интелигентна. Зелените очи проблясваха на фона на полутъмния бар, очертаващ сянката на класическия и профил.

На дасинга полуогола певица протяжно тъжно иззвиваше глас, но той не я чуваše, виждаше и чуваше само гласа на Яна. През деня отиваха с Гуидо на лов за гургулици, провираха се по цял ден между

приятелят му стреляше по ятата подплъшени птици, а той си мислеше за нея – щеше ли да я види тази вечер и какво ще иска да и как ѝ каже.

Отпир от чашата си с мартини и се загледа към входа на бара. Видя я, видя отново как влиза, как се оглежда, тя ли беше или друга? Продължаваше да се взира в полумрака с надеждата да я познае. Момичето седна до бар-плота при другите и запали цигара. Погледите им се срещнаха, беше се припознал, беше една от онези, които можеха да се видят във всеки хотелски бар.

Гуидозърняваше, някаквобезпокойство и нервност го завладяваше. Отново в паметта му изплува споменът за онази тяхна последна среща преди заминаването му, когато извади от портфейла си една

бакнота и ѝ подаде. Тя го гледаше право в очите, недоумявайки защо и за какво ѝ дава тези пари и как в очите ѝ блеснаха сълзи, а после и в неговите се появиха, защото той не искаше да я обиди, а го направи. И как само след месец се върна отново при нея, защото нямаше друга жена в живота му, която така силно да желае. Върна се тогава, за да усети отново онова толкова неповторимо чувство, сълънчогледите.

Приятелят му остава със сърдечна

в Милано, в който най-после ще могат да живеят заедно. А после след още една и още една година, докато завърши училище дъщеря му... Но още в онази зимна вечер, разхождайки се по малките тесни улички на Венеция, потънали в мъгливината на нощта и на собствените си чувства, и двамата бяха разбрали илюзорността на тази невъзможна любов. Но и той, и тя искаха да изживеят чувството докрай, заради мига, заради усещането, заради казаните думи, заради страхът от самия край. Заради самата любов, останала в тях като тлеещо огънче, което никой от двамата не смееше да угаси, а чакаха, чакаха времето само да стори това.

Спомни си думите ѝ на летището в Милано, когато за последен път я изпрати „Ние с теб сме от два различни свята, затова може би толкова дълго продължи тази наша невъзможна любов. Моят свят е така абсурден „В очакване на Годо“ – свят, в който никога нищо не се случва. Твоят – на парите, работата и пътуванията до непознати страни, в търсене на нещото, което винаги се случва, ако пожелаеш... Твоята свобода да избираш и моята несвобода да мога да правя това – ето разликата...“

Времето отдавна беше изпепелило и захвърлило в паметта му и думи, и чувства, и страсти, но сега, докато стоеше на тази маса, той отново усети онова така непреодолимо, така необяснимо желание да я види, само да я види. Може би това беше и единствената причина, заради която се беше върнал след толкова години отново тук.

Приятелят му Гуидо усмихнат влезе с преводача им в бара. Красивите весталки на нощта стояха все така безмълвно призрачно бледи в очакване..

– Да вървим да вечеряме! – подканъи го Гуидо, а после ще се върнем в бара, виж какви красиви момичета има тук.

Повече от всяка беше уверен, че ловът тази година ще бъде успешен.

Худ. Светлин Стоев, Разъмна се

което за първи път от толкова години не беше изпитвал така силно, така трайно. Пишеше и дълги писма, звънеше през ден по телефона като влюбен хлапак, искаше да е постоянно с нея. Пишеше ѝ, че до една година ще се раздели окончателно със съпругата си, че ще наеме апартамент

Любомир ЗАХАРИЕВ**Скитникът**

Всички улици ще свършат
в безлюдна вечер.
Без плач.
Дъждът ще измие кръвта.
Улично куче
край теб ще подуши,
ще поскумти...
И ще тръгне.

Отчуждение

Градът, в който ти си роден.
Вята е тъжна мелодия.
Една любов е отминала –
думите са хвърлени,
няма да се завърнат.

Градът, в който ти си роден,
тази сутрин е чужд.
Улиците са забравили детството.
Топлината е някъде в спомена.
Само хладните релси те чакат –
да отпътуваш от паметта си, от болката
и от себе си.

Кръстът в теб

На прозореца е дъждът.
Оросява пустотата на двора,
измива кръвта от спомена.
Съществуваш с вярата в тишината
и болката от изгубената надежда.
Уморена е любовта –
вихрушка обрули цъфтеха по клоните.
Падащите листа се завръщат
при първичния зов на калта.
Кръзорърт е заключен между ограда
и олющена стара стена.
Само кръстът издигнат в теб
е доказателство на живота.

Екзистенция

Не умееш да съществуваш –
в този град,
в тази незначителна част от земята.

Вята ще отпътува,
водата в канала ще отнесе твоя образ.
Имаш само едно право –
на последната крачка.

И ничия любов

Ще бъде дъжд и сън,
и ничия любов не ще те осени
между стъклата, глухите стени,
макар една мелодия прозирна да запее
за истинските дни,

за босоногите ливади...

Не ничия любов, когато прояснява
безизразната, демонична утрин –
фасадите надвесени, лицата,
осъмнали в тревожната прохлада,
моторите на делника, сънливи,
все още мудни в празното начало,
утихващите капки, топлината
разкъсана...

И ничия любов,
когато в своя ден се появяваш,
отречен от безсмислицата
сива.

Когато смъртта говори,
слънцето се пръсва на капки,
а орлите – в скалата.
Когато смъртта говори,
времето е с лице на старец,
мислите са лястовици премръзнали.
Никой не плаче, когато смъртта говори.
Само майка ми коленичи и се моли,
когато смъртта говори.

**170 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО
НА ВЕЛИКИЯ БЪЛГАРИН,
ЛЕГЕНДАРНИЯ ГЕОРГИ БЕНКОВСКИ**

*Скулптор Христо ТАНЕВ,
Бенковски, Копривщица*

„Априлци”, фигура на Ботев, бюст-паметник на Ботев, портрет на Ботев (малка пластика), бюст на Левски, портрет на Левски, бюст-паметник на Вазов, фигура на Раковски, бюст-паметник на Л. Каравелов, фигура и проект за паметник на П. Каравелов, фигурата „Просветител”, бюст-паметник на княз Церетелев и паметници на много наши легенди, свързани с възрожденската ни история.

Като студент първа година в Художествената академия заедно с академичната програма активно изучавах Априлското въстание, сравнителната анатомия на человека и животните, особено на коня. Съзнателно се готовех за бъдещото си творчество, сякаш бях сигурен какво ми предстои. Така, успоредно с подготовката ми, се появиха и първите ми творби на тази тематика, една от тях беше: „На прощаване” (четник от четата на Бенковски, яхнал бунт жребец, се сбогува с любимата си).

Многократно посещавах Копривщица и Панагюрище, за да усетя духа на Априлското въстание. Направих в ескиз конната композиция „Райна княгиня“ (Райна в четническа униформа на кон раздава знамето на Априлското въстание). Образите на Бенковски и Райна княгиня са тъй високо в съзнанието ми, че съм си представял панагюрици, непосредствено след обявяването на въстанието, да скандират въодушевени: „Да живее княз Бенковски и Райна княгиня!“ (Те хорицата наистина са вярвали, че след въстанието България ще бъде свободна и ще е понекняжество с княз и княгиня българи.) През една от летните ваканции направих паметник на Софроний Врачански край Карнобат – по житието му. За него мога да разказвам много. Това беше първата ми реализирана творба и първата ми среща с камъка, въоръжен с чук и шило. След това по ескиза направих композицията „Райна княгиня“ в мащаб 1:3.

В пети курс на академията направих бюст-паметник на председателя на Привременното правителство Павел Бобеков. Заедно с брат ми, Сава Танев, го изпълнихме в гранит (черно габро). Следващата, шеста, година за дипломна работа направих конна композиция „Георги Бенковски“. Тя беше генерална репетиция за бъдещия паметник.

След няколко успешни представяния в национални конкурси за паметници, спечелих конкурса за паметник на Баба Тонка в Русе. Тогавашният двукрил самолет София - Русе летеше на 2000 м, а за летях на цели 6000!!! С брат ми го изпълнихме в черно габро. Този успех ми даде голям кураж.

Участвах по два пъти в конкурсите за паметник на Априлското въстание в Панагюрище и за паметник на Христо Ботев в Калофер. И четирите пъти се класирах на първо място. Не е тук моментът да навлизам в подробности за конкурсите – само се надявам това да стори разказвач с талантливо и много, много остро перо.

Продължих упорито да се подгответям за голямата цел и воден единствено от възхищението си, създадох, не по поръчка, творбите: „Райна княгиня“ (мащаб 1:1), фигура на Св. Кирил Философ, скулптурна фигура „Априлец“, конна композиция

**Йордан
АТАНАСОВ**

Къща на връх

По-силно от вино мерло,
от страст към жената-загадка,
от подхвърляне в тръс без седло
върху острия гръб на съдбата,
е твоето желание свято:
едно към едно да се слееш с мечтата:

По-тръпчив от касис и от кръв,
но по-сладък от мед –
Животът се изпълзва –
мокра връв.
Не е ластик –
да го опънеш и върнеш.
Не си светец – да възкръснеш.

По-незабележим от мравката,
по-нищожен от плебей –
рай властник, който наказва,,..
Но по-извисен и по-изправен от папата,
Поетът живее на Аязмото.
във къща от борови съчки и дух...
И тука... се слива с мечтата.

ПИЕСА

Беше видял и препатил –
човек на години.
Но нещо във него клокочеше още –
едно възхновение, страст за изяви.

Със стойка и глас атрактивен, и мощен
на сцената на театъра громеше врага
/чеврени, кафяви, жълти и сини.../.

Роден беше сякаш за артист и поет.
Издаваше книга след книга като на шега.
Рецитираше вгълбен монолог безчет:
беше главният герой – силен и патетичен.
И всячески страх у по-младите зрители.

На премиера на нова пиеса:
на първия ред
винаги кмета, хайлайф, журналисти,
ученици от Руската – най-изявените;
общински чиновници –
в строй и с усмивка,
с букети цветя
и с разкошна кошница цветна.

Критици-орляци пак хвалеха яко –
като за гений...
/не пиеша нищо, следа не оставяха.
но пиеша здраво на вернисажа;
във столицата бяха, ту слепи, ту важни /.

В тези сакрални мигове
малко преди началото –
последен пристигаше той,
драматургът висок.
/не само на ръст.../

Минаваше като хала.
/беше на временен щат във театъра,
живееше в общинско жилище и
хранеше дребни дечица от н-ти брак/.

и винаги – на последния ред; приведен –
една въпросителна,
гледаша виновно в краката си ...

Не изчакаше края с обсъжданията.
Малко преди него /заштото го знаеше/
пръв излизаше от залата бавно.
Незабележим.
И пропускаше вернисажите...

Xristo TANEV

Йордан ПЕЕВ

ЗАВРЪЩАНЕ

След код за род и повика му пръв,
на колене съм прав пред кръв и къща.
Със зъби гризal пъната си връв:
дете си тръгнах...

Мъж сега се връщам...

От гърлото на пътната врата
годините се плезят срещу мене.
Търкалят се - лета подир лета
и в облаците газя до колене.

В забрава прага с бурен е обвит
и в спомени, като с трева, обрасъл...
Наднична плахо рухналия зид,
с очите на хлапак... Сега пораснал.

Завирам в мириза на къкрем боб,
с лъжица от дърво в гърне от глина.
Тук бог остава все така висок,
забравил е с годините да мине.

С прозрачен поглед, синьо закачлив,
тъй както може само на детето,
да ме посрещне, грейнало щастлив,
е слязъл дядо ми - чак от небето.

След лай на куче, плисва детски смях,
и времето издрano бoso тича
по пътя - днес потънал в жал и прах...
... Тук хората са станали на птици...

Припомням си с мечти как пълен бях,
тъй както бъчва с вино е пияна...
С оголен нерв за любовта разбрах:
един истиг...

А за дружба - двама!

На селски хляб ухае... И уют
На дим от лютеница и от сладко...
Днес чувам само как мухи жужкат
и на сърцето ударите кратки.

ДЪРВО

С напукана гримаса е съдбата
в кората му която се вдълбва:
да теглят клоните, към небесата,
а коренът - в земята да остава.

И колкото към звездното отива,
с върха си щом се вкопчва
в небосклон, то повече в земята корен впива,
и в ниското небе заплита клони.

Часовник пясъчен му е сърцето,
Върти го времето... И преобръща,
и клоните са корени в небето,
а корените в клони се превръщат.

Сред ураган танцува с ветровете...
Прегъва се... И клоните размята...
... Тогава тежко е за тез дървета,
които с плитък корен са в земята.

КЛАДЕНЕЦ

Продълна дъното на кладенец
вода, избягала под него.
С око, запомнило удавници,
като циклон нагоре гледа.

От дълго чакане, прегризало
въжето себе си се плези,
и кофата с ръжда облизана
жадува дъжд по гръм да слезе.

През зъби, капките осмукало,
топи се всичкото зелено.
И камъни мълчат напукано
в безсилие несподелено.

В пресъхналото новолуние
сънуват как вода нахлува,
а кладенца е фуният,
която мъртвите надуват.

ЯСНОТА

Като цигари в пепелника,
недогоряло изгасени
седим от навика забити
с приятели на кръст край мене.

Едно и също ни оплита
и между чашите нагоре
фатална яснота излита,
че живото е с плитък корен.

Засмуква ни, като през вакуум
между разкрача на небето.
По-лесно с нея цепим атом,
отколкото на две сърцето.

В мига, от изповед изровен,
един във друг мълчим заклети,
като любов, от първи поглед,
в случайна среща между слепи.

Бончо ТОДОРОВ, Въздушна целулка

ВЪПРОСИ

Дъжд на прах са сълзите на Господа...
Капят звездни... Блестят овъглени,
като метеорити от космоса,
над земи от море по-солени...

Прав седя... И нагоре дъжд стича се,
както никнат в ума ни въпроси:
- За какво беше всичкото тичане,
щом пред тебе, сме голи и боси?

- За кога впихме зъби в тревогите,
подир грижи и хляб да се лутаме?
Вътре в нас да живее двурогия,
дето алчно в душата ни бута се...

- Ти, защо ни отнемаш любимите
и оставяш душата без тялото,
да се скита единствено с минало,
а за теб да е времето?... Цялото!

- За какво капна злато в очите ни -
да блестят от пари, а да нямаме,
да са слепи за обич и истини,
че от тук горе нищо не взимаме?

- Като теб сме, любов и безсмъртие,
но защо ни направи тъй глинени
от духа да се плашим на мъртвите,
и да духаме в свещи годините?

- И защо, щом при теб е тъй хубаво,
първо пращаши тук?... И се раждаме...
Да ни пори тъга, като с плугове,
и се мъчим от глад, и преиздане...

На живота ми вечно съм в драмата,
тази роля до смърт ми е писната ...
Напомни ми, когато сме двамата,
да те питам за всичко тук писано!

Елена ДЕНЕВА

Монолог на жената, която хранеше птиците

Да ти разкажа ли
за птиците и хората?
Аз имах цяло ято от приятели,
мигриращи начесто през живота ми.
И в клетките на краткото си лято
аз виждах как гнездят и как обичат
и как излюпват своите дървета -
короните на родовете стигаха
чак до небето, горе до небето -
а сетне някой някъде посичаше
последен клон и режеше крилете им.
А с други разминавахме телата си,
забързани към своите югове
и никога не стигахме до тях -
зимувахме на болките си в севера,
зимувахме,

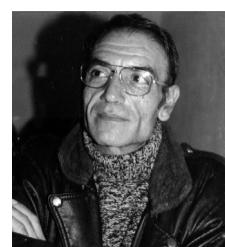
зимувахме.
Сега треперят жеравно ръцете ми
и уча се на лебедови песни -
когато зная как да ги запея,
ще тръгна пак да си намеря стряхата.

Неслучен смях отдавна ще е срутил
последната ми крепост топлоесенна
И
дълго
дълго
ще кръжа над себе си,
докато чуя ятото небесно
и вкуся как се приближава слънцето.
Вземи си залък - думите ми
свършват,
опитай да нахраниш синевата си -
ще те разкъсат лешоядни истини.
Ще отлетя, когато съм готова.
Когато се науча на завръщане,
когато се науча на прощаване...
Виж шията ми как се издължава -
дали дошло е лебедово време,
или вечерно раснат просто сенките?

* * *
Донедовиждане. Съвсем не бе приятно.
Не вярвам да се слуши друг спектакъл.
Съблъчам суетата непонятна.
И този ден от мен се е съблъкъл.
Доскоро все проклинал Сценариста,
преди да осъзная, че съм аз.
До недовиждане. Аста ла виста!
Не ми е вече мястото сред вас.
Душата ми си взема дълъг отпуск.
Не творчески - съвсем тихотворящ.
Отивам си, недраги мои гости:
омръзна ми за роли да си плащам.
Омръзна ми да бъда шут ухилен.
Омръзна ми да бъда маска своя.
Във себе си лицето си прибирам,
преди да стане ваше, а не мое.
Създавам равносметката хълмиста -
изправя погледа като кесия -
пиесата бе плоска. Десет листа,
пропаднала във нищото хартия.

* * *
Искам да направя с теб това,
което пролетта прави с черешите.
Пабло Неруда

Понякога те цъфват много рано
и никак си застават неестествено
на фона на небето като храмове,
в които отзуващат бели песни на птици,
изоставили гнездата си,
за да не се завърнат.
И се чудя
кога саванът нежен на сланата
от пролетния сън ще ги събуди
и ще се люшне бялата бесилка,
която тихо в зимата ме връща.
Ти в гърлото засядаш ми костицково -
пак трябва да се уча да прегълъщам.

ДаниелАЛЕКСАНДРОВ**Пътник без път**

Настигам мечтите си вече във тъмното...
Виждам ги... някак страшно объркани,
после изчезват отново нанякъде...
Срещам грешките си... гонил съм вятъра.
Ровя се между буквите на някакъв вестник
и прочитам „От утре сме в Ада“
„Днешният ден води някъде никъде“
„Работа дава нов алчен мошеник“
-Браво!... – значи на път сме за Ада -
накъде ли да тръгна,
накъде ли да бягам?...
А изгубих и всички надежди.
Намирам ги... почернели и зли
в краката на някаква проскубана врана,
която крещи: - Спрете!... Спрете!...
Тук всичко вони!...
Да! Така е! Вони от живота!
Това е Голгота! Тук всичко мирише
на пръст и на кръст...
Ние тук сме в калта... в пепелта!...
Ний не летим!... Ние тута пълзим!...
Всъщност вече сме в Ада!
И не чакай пощада! Ний тук сме безлични,
сиви, двулични, одърпани, грозни,
бездушни, безбожни, даже невидими.
Колко ли така ще живеем?!...
Дребнички, хрисими, слепи, зависими?!...
Време е вече да тръгна,
за да срещна своето утре.
Аз съм пътник без път!...

Идеал

Исках да бъда звезда,
но облаци тъмни ме скриха.
Исках да бъда следа,
но с пепел и прах ме покриха.

Извор поисках да стана,
но после сам се отказах,
зашото пътят пред мен
беше пропит със омраза.

Не успях да стана звезда
и следа... и извор не станах,
и още много неща,
но за нищо не съжалявам.

По-добре, че не станах звезда,
тя е влюбена в своя си блъсък,
и добре, че не станах следа –
тя личи само в сняг или пясък.

Добре, че и извор не станах –
всеки хвърля отгоре му кал...
Но да бъда Човек не престанах...
Вече знам за какво съм мечтал!

Край на пътя

Откакто се помня,
все скитам и търся...
искрица обич – за да стопля ръцете си,
капчица нежност – да измия душата си
и праг, където да спра.
Сладки устни – да кажат: - Ела!...
-Аз ще стопля ръцете ти...
-Ще измия душата ти...
-Ще запали огнището...
Положи глава на моята възглавница,
за да сънуваш най-прекрасния сън.
Тук е край на пътя!

Худ. Крум Шарамков, Трите гръзки

Антон БАЕВ**Повторението***На Борислав Ненов*

На святия човек не му омръзва да повтаря
и целият живот му е събран в цитати от тропара.
А който се съмнява в себе си или пък в друга истина,
той вместо вярата е предпочел каторгата на мислите.

И няма да заспи, макар че никой до ухото му не хърка.
Уж мъртвите умряха на шега - защо са още мъртви?
Детето, туй безсъмъртниче, вместилище на чиста вяра,
протяга му ръка без страх, че може и да се опари.

Как искам аз да сляза от небето и да им помогна,
но знам, че няма да ме видят и ще се разминем в смога.
Ти, мислеща тръстико, чуй вятъра, преди да те огъне -
отдавна той не пее в клоните, дори е спрял да мрънка.

Нам съдено е да се разделим и без да сме се срещали.
Аз знам, че си праведник, но ти не знаеш, че съм грешник.
И в смога минах покрай теб, предрешен като черноризец.
Детето само ме видя и в теб по-силно се притисна...

Нищо по-прекрасно от жена, четяща книга*На Елена Алексиева*

За прекрасното говори само който е
безразличен към красивото. Отвъд е
възрастта на орловия поглед, както
и слепецът плаши, без да наранява.

Как да разпозная в тъмното лицето
зад прожекторния сноп - встриани, под ъгъл
с неизвестен градус? Перпендикулярът
на лъча разрязва книгата, облъчва ме
тъмнината на прекрасното; високо
горе пеперуденият сноп изгаря -
да, смъртта красива е, това е всичко,
казано за нея - в най-добрая случай,
ала не прекрасна, думата, която
се отхвърля и от най-мазохистично
въображение; не чакай нищо
ново да ти кажа, а повтаряй само:
в тъмното животът се самоповтаря,
без да си омръзва; затова не знай
нищо по-прекрасно от жена, четяща
книга, и това е цялата представа
за прекрасното, което е раздяла,
но преди самата среща, и е среща
между паралелни светове, които
подозират, че смъртта не ги засяга.

Да

Свободата
не ме прави по-
свободен.

Правдата
не ме прави по-
справедлив.

Любовта
не ме прави по-
добър.

И все пак.
Въпреки това.
Все още.

Свободата!
Правдата!
Любовта!

Сняг
втори опит

Дошъл отнякъде -
оставаш тук.

Сняг:

Падай!
Трупай!

Над моя труп.

Аз ти се радвам,
сняг!

Вали като че ли
за първи път.

Магичен снегопад.

4. Око на прилеп

Под каменно небе
летиш,
озърташ се.

(Кой?) иде.
(Защо?) иде.
(Какво?) носи ни.

Станимир
ДИМИТРОВ**ХОТЕЛ "ЦЕНТРАЛ"**

И глупостите имат нужда от земя...
Под стремето на впримчените обещания,
пришпорените истини се втурват,
след галопирация тропот на дъжда...
Като извита над града дъга -
преследва те дъхъти и се връща,
в усмивките на калните стъкла,
където вятъра във рамка е разпънат.
И като лед, под ноктите се впива
иллюзията че си прелетял,
над цветните градини във душата си,
над пропастите на отворените си очи...
Нима повярва, че небето е оранжево?
Че истината е крайпътен знак...
Хотел "Централ" - "леглата са безплатни",
стените са прозрачни от дъжда...
Ела и отдъхни си в празните му стаи...
И глупостите имат нужда от земя...

МЕРИ

Мери,
когато шепна името ти
облаците се разпъват...
И сто днес след толкова години
Отново шепна
името ти ...

Мери
Във този свят
изпъстрен с кочини и катедрали,
през черни дупки
или светли магистрали,
когато времето вали на капки и кристали
и чувам гръм на облачни китари...
Леглото ти е бяло като сняг...
Ще ти разкажа за високите дървета,
за черните води за бялата пътека.
Очите ти ухаят на Париж
и може би във тях се скитат облаци.
Пера пречупени и толкова поети,
рисуващи сълънца... а в твойте устни
червилото се впива като кръв...
А през ръцете ми изтича вино.
Когато шепна името ти
облаците се разпъват,
когато шепна името ти,
Мери

ОКОНЧАНИЕ В О

А този свят
натикан в свирките на панаирите
с дантелено разръфано петно
премигва срещу хищния проблясък
на меденото сълнчево око...
дали е трябало... въобще
кога е трябало -
оплетени като конци в ухо
да се прегръщаме
прегълъщаме
задраскваме -
памук и захар...
бяло кръгло О

Стихотворенията са от стихосбирка,
която предстои да излезе до края
на годината през издателство Сиела.
Авторът стана популярен с книгата
„След смъртта на Франсоа“ -
най-продавана в раздел „Поезия“
за тази година в няколко големи
електронни книжарници, които
претърпя второ издание и спечели
и наградата на издателство
„Анубис Булвест“ на конкурса
Южна пролет в Хасково 2013 г.

УСПОРЕДЯВАНЕТО В РОМАНА „ВЪЗВИШЕНИЕ”

Анита КОЛАРОВА

„Брате! Хората са велики! Виж какво са измислили! Българско, френско, американско, туй сичко те са го измислили... И красота, и мъдрост веков ся в него въплътила! И сичко туй дело на человеческа ръка, на человеческий возвишен ум!”

Милен Русков

Темата на романа се откроява в заглавието му – „Възвишение”, но думата, взета в първоначалния ѝ смисъл като земен релеф, в контекста на цялото придобива морално-етично значение – в смисъл на човешко извисяване, нравствено заставане на определена висота, за което авторът сякаш ни заклина: „Кога си ти най-високо, ти си последният, на кой грее слънцето. Затуй ти трябва да ся возвисиш, като Разбойна отсреща, защото ще си докрай окъпан от сълничината светлина, ще та облива дори и с последните си лъчи млечнобяла светлина небеснаго господаря, ще та обиват в никото бели пари и мъгли, горите ти ще светят зелени, небето ти над теб ще е ясно и синьо /--- ако си ся возвисил.“ Този абзац, упълтнен с много поезия, е поклон пред Божественото, което е навсякъде в природата. Той е и кredo на пищещия, за когото прогресът на човечеството е дело на човешката ръка и възвишен ум.

Подобни слова осмислят живота и отдалечават смъртта, дори ако тя невидимо се приближава. А нали често става тъкмо така? Има в романа един епизод, когато „сюрията“ /дружината/ на Гично излиза от пещерата, в която е стояла, за да скрие златото. В очите на всички плисва слънце. Контрастът Мрак – Светлина, онагледяващ живия живот, е класически възпев на Феб – Аполон, един от най-важните богове в старогръцката митология: „И разбираш, че за светлината си роден!“

Националноосвободителните ни борби са били винаги една от най-чувствителните точки в нервната система на българина. Ето защо той е внимателен до болезненост към всичко, което хвърля някаква сянка върху тях. Трябва ли да подозирате автора, че предава историята ни, защото пише за героите си търъде пародийно? Това е заблуда, която скоро се разсейва.

РОДОВАТА ПАМЕТ стои на първо място в скалата на ценностите в този роман.

В началото присъстваме на една гротеска. Образно казано, авторът разстила пред очите ни черно-бял негатив. Гично от Котел и Асенчо от Жеруна се отправят в една лютя зима към святото Дело! Само че всяка тяхна стъпка, особено с дръгливия им кон, кръстен за импозантност „ядо Юван“, предизвика смях. Но не кикот. В книгата, както и в живота, смешното се редува с тъжното. Страница след страница, скоро се прибавя и усещането, че стоим пред археологически разкопки, в които се забелязват разни пластове, които ще опознаем след внимателно вглеждане.

Романът „Възвишение“ на Милен Русков се чете трудно. Всеки, който мисли обратното, греши. Той има достойнства, които вече са го наредили между сериозната българска литература. Те го издърпват от купчината заглавия, които можем да отбележим с „и други“. Поставят го на лавицата на оригиналата, както някога поставиха там „Цената на златото“ на Генчо Стoев и не само него.

Сюжетът, напълно автентичен, художествено проследява един от най-големите обири на 19 век, Арабаконашкият, включващ нападението на турската пощенска кола, съдържаща сериозна сума от събраниите данъци при Орханийско и Тетевенско. Този сюжет следим от първа ръка от участника в обира Гично, чието име отбелязахме. Повествованието напомня известни съчинения на възрожденската литература, напр. на Любен Каравелов, Стоян Заимов, поп Минчо Кънчев, Захари Стоянов и др., но и на по-късни автори като Иван Хаджийски,

писали върху душевността и характера на българския народ. Разгърщането на сюжетната линия, недостатъците на героите, греховете им, диалозите им върху битийни проблеми и, сякаш случайното докосване до целта на пътешествието, съвсем не ни подготвят за по-сериозни неща. Гично е говорителят на автора. С него той защищава малки и големи истини, опровергими и неопровергими идеи.

Успоредяването, натрупането на мисли, свързани с изводи и концепции както с онази, така и с по-късните епохи, започва още с първите страници. Откроена е нуждата от

Хитрост, алчност и практицизъм изключват всичко възвищено, за което може би се надява читателят. Възмущението ни извика спомена за безкористни български дарители, които не са мислили първо за джоба си, а за Отечеството.

Така, покрай историята с царската хазна, оказала се само повод за написването на книгата, се разстила една все по-разшириваща се и задълбочаваща се картина на съвременния нашенски, както вече казах, черно-бял негатив на байгандъвщината, а въображението ни рисува съвременни мафиотски структури от всякакъв вид, без да е отронена и думичка за

позволил в индивидуализацията на образа на Гично от Котел.

Българският бит преди Освобождението е състено, пълно представен от автора с училището и читалището, с турската баня, посещавана церемониално от кадъните, където се предлагат „кайве“ и боза, с шарения хан в Орхание, с Бърнчевите стругарници, дето се правят гаванки, с работилничките и дюкяните в градчета като Котел, Сливен с вягъра, Орешака, Трявна с Даскалова къща и двете стани с писаните тавани, с двете слънца, майското и юнското, Троян, Етрополе, Тетевен, Копривщица с Ослековата къща, демонстрация на вкус и имотност, „направо очите ти да останат в нея - с три големи дървени колони, що поддържат отгоре дълъг остьклен чардак, а вънкашната стена изписана с някои си места, сгради таквиз като конаци, далечни градове, сигур библейски, като църковна стена някоя. Йерусалим, Йерусалим! До къде си стигнал! До копривщенски китни двори!“. Такова лирическо отклонение помним в неповторимата повест на Любен Каравелов „Българи от старо време“: („Обичам те, мое мило Отечество“) и ни докосва със свято крило обич към татковината...

Русков възпява поетапното ни „отваряне към света“ с ярка картина на някогашния Ловеч: „Туй мегдан, туй калдърми, туй, байно лъо, аустрийски къщи – ти в Котел таквъз нещо никога не можеш видя, – едни такива жълти-червени къщи, гаче ли са цигански престилики – тез, викам си, са ся произвели в същински европейци“. Подобен рисунък, багри и зарисовки на четката, без да е преследвана такава цел, подсещат и за следосвобожденски строителен бум в градове като Пловдив (с пловдивските кокони), София, Варна, Стара Загора, Бургас, Видин и особено Русе (с „рученкулските гиздета“), а в наше време – с отвратителния и показен мутро-барок.

Възрожденският напредък е експониран и с тогавашната журналистика - вестник „Свобода“ на Л. Каравелов, „Дунавски лебед“ на Раковски, с речника на Богоров, с образа на прославения учител Сава Доброплодни, със строежа на аустрийската железница. Специално място е отделено дори на езика ни, цапан от кой ли не, най-вече от гърчещите се българи, а за съчинението на Раковски „Неповинний българин“ се говори, защото е дълбоко правдив документ за поддавките (рушветите) в Отоманска империя, неусетно извикващи аналог с вихрещата се корупция днес.

Политическата тема също придава пътност на романа - в прав текст е жигосана и пословичната „любов“ на Англия към Турция, навяваща ни мисли за ЕС и съвременността: „Англичани горди британци са сичко у Анадола, яко овладели – кое струва повече от пет пари, имам под вид. Те затова за Турско толкоз миляят.“

Смехът, преминаващ в сатира, раздвижва закърнелите умове. Гично и Асенчо, когато кривнат от пътя, изпитват угризения на съвестта, а Русков презира човешката гордост и себедоволство, що „не знай мяра“, както и всички, които са рая покорна по душа, но „с господарски мерации“. Той прави тъжния извод, че за лъжата и покварата потоп трябва.

С много колорит е обрисуван Шареният хан „къде французки манджи знаят да правят. Чеверме алафранга, наденица алафранга, едно-друго - малко по-скъпо земат за алафрангата, но пък пръсти да си облизаш! Готова им ся по български зове Гоше, по французки Жорж, но му викат Гюро Шиша“ - прекрасна картина на българските курорти, където в синхрон са сервилиността към чужденците и ограбването им.

Панорамните платна откъм Разбойна, Стремската долина, Тетевенско, Каменния зид, Агликина поляна, Чумерна и Злостен, Луми дял, Медвен, Белите брегове, Жеруна и Бакаджиците с Инджевите извори, където водата е тъй сладка..., Казанлък, където розовите полета цъфтят и благоухаят, а

Татяна ПОЛИХРОНОВА, *Отражение I*

зрелост и дисциплина на личността.

Носител на идеята за незачитането на дисциплината е Димитър Общи, който ругае: „Дай им да седят у Влашко да списват вестници и да бълнуват!“. Той е обобщеният образ на прибръзнатостта, самонадеяността и неглижирането на националното дело, което ще доведе до неочаквания трагизъм и провала на конспирацията. За съжаление същото, което наблюдаваме, вече след Освобождението, като поведение на голяма част от българските правителства, довеждали ни до национални катастрофи. И в продължилия повече от четвърт век събъркан преход от социализъм към „пазарна икономика“. Писателят не натрапва асоциациите, които спонтанно съпътстват емпатията на четенето. Те вървят като втори и трети пласт в съзнатието. За тях трябва сам да се досетиш при едно условие - култура на четенето.

Освен Димитър Общи, показан като „голям“ юнак и космополит (съвременен намек за революционери от по-ново време), другите персонажи в романа, напомнящи отчасти прадядовците на Ивайло Петров от „Хайка за вълци“ по своята оригиналност и самобитност, са Велчо Шунтов – Общого шпионина, Цоло Топалски правчанина, спътникът на разказчика Гично - Асенчо, Маринчо Николов, както и носителите на запомнящи се прякори Тодор Шумненец, Станко Скъпото, Ерген Ноню, Петко Страшника, Иван Драсов, Черен Колю, Пею Бъръмбара, Христо Латинеца, Берон Буквара, чийто буквар, както и „Горски пътник“ на Раковски са в непрестанно обговаряне и употреба, защото: - започнало е тъй нареченото „възвишение“ (Възраждане) - в опозиция на всеобщото разпадане на Отоманска империя.

Изброените по-горе „малко революционери, малко разбойници“, които, грабнали турска плячка, си я поделят в кошарата на Цоло Топалски, са движатели на действието. И чак след като заделят за себе си, спомнят „народното дело“, а отпосле пускат и по още някоя и друга пара!!! От тях да мине...

тях...

Най-голямото достойнство на романа е смешният и едновременно поетичен език - мешаница от говорим възрожденски (черковнославянски, руски, гръцки, и, както би трябвало да се очаква, тук-там котленско наречие). Доминиращ за епохата, разбира се, е турският. Внезапната употреба на някоя съвременна дума (израз) не е неволен пропуск, а част от успоредявания замисъл (напр. провокацията „Станко та мощноДоброволето“ е аллюзия за все-по-засилващата се още навремето /епизодите на пазарълка със Станко Скъпото/, и особено сега, инфляция). Езикът на Милен Русков е неговата стихия, свобода, гъвкавият кон, който той разиграва пред очите и душата на читателя, но и за собствено удоволствие. Той го пришпорва леко, артистично, с богато въображение. Автор и слово са сякаш в един непрестанен коитус*. Така се „раждат“ ниви като „плоски тави“, Балкана прилича на „подстриган чиляк“, а червените фесове на низамите са същински „грънци на пазар“. Милен Русков е стилист. Това, което при постмодернистите е преднамерена поза, при Русков е широко поемане на въздух, дишане и издишване. Без да е търси модерност, той е модерен, съвременен дори в несъвременната тема.

За да бъде лингвистичната картина пълна, спомагат и колоритните обръщения, голяма част от тях турски: „хаирсъзин“, „пезевенк“, „аланкоул“ и др., както и експресивни, типични за епохата изрази: „вардят“, „сече“, „псуват“, „зверуват“, „ся пече народното дело“.

Горните прозаизми съживяват с поетични образи. Ето го отливащото време:

„...време лети невидимо, защо му е въздушна природата, време е като вягъра, духа и отлита, само най-леки неща зема със себе си - листа, духове, миризми, прах от птици, пуховете от липите, глухарчета, цветчета, таквиз неща“.

Разказвачът често псува - това е единствената „нецензурана“ волност, която авторът си е

ОТ МИЛЕН РУСКОВ

купчините къщи отвисоко приличат на „гнезда изплетени” и „клетки на кошер,” са изваяни със скъпоценен и нежен езиков реквизит. Не, не можеш да останеш равнодушен: „Хаджи, небето днес е синьо като изумруд, облаците като тънка бяла пара”.

На фона на тази осезаема красота читателят обаче има чувството, че, изкачвайки своите, извиращи нависоко, пътеки из Балкана, героята на Милен Русков се върят в омагьосан

с ежедневното помайване на героите също е извор на смях.

- Спането на трима юнаци в Балкана под една аба, която всеки подръпва като черга към себе си, детайл, натоварен с очевиден подтекст.

- Съдбата на революционното Възвание, неспасямо излетяло, духнато от силния вятър, във водите на р. Осъм край Ловеч...

Б. ХУМОР НА ЖЕСТИКУЛАЦИИТЕ - тайната знак на поборниците е срамният

Диана ПЕТРОВА, Жилини сенки

кръг. Убиват си времето. Помайват се. Това е символ, натоварен с подтекст. Символ, който ще сътнесем и към днешния ден на вечно безработния българин с неговия, за съжаление, непроизводителен труд. Дружината върти чевермета, навърта се покрай ханове, прочути с ракията си, лежи под дебели букови сенки край бистри извори. В същото време народът пее през сълзи своите песни: „Жеруна в огън гореше / пък в Котел хоро играят”. И целият този хаос и безхаберие, целия този мързел, сътнесен към съвременето, обяснява защо един ровят в кофите за смет, а други висят в луксозни кафенета.

Като нарича комитетите „развъдници на клюки”, Милен Русков „невинно” докосва вчерашните (родени след Освобождението), а и днешни партии с техните котерийни борби за власт, черни каси с пари, които се ползват за всичко друго, но не и по предназначение: „В Българско кой е касиер, все го смятат за крадец. А то най-често е и тъй де!” - изрича Димитър Общи по повод въпроса дали са стигнали парите за Влашко до касиера поп Кръстю. Мнението на Marin Кафеджията е подчертано: „Ако са стигнали, те ще са при поп Кръстю** касиера, но той Влашко на собствений си джоб дума”. Злоупотребата с народна пара Русков е загатнал и с играта „на черта”. В нея играещите залагат пари, чист покер. Но за да се стигне до комитетите - (партиите), за да се овластят те, се произвеждат избори, а българинът винаги избира - „неподходящи хора за неподходящи места”. Казаното те бодва право в сърцето. Като се опира на парадокса, почерпан от историята, романът задава изключително много въпроси на съвременността.

Комичното, както вече се каза, е един от отличителните белези на романа:

А. СИТУАЦИОНЕН ХУМОР - епизодът с инженерина-френец, съблечен гол, за да се „поевропейчи” Гично.

- Разминаването между големия идеал: („Да ся бия тук и там къде ся води борба за свобода”)

среден пръст, показван със съответни движения, напомняща народния израз „Да останеш с пръст в устата”.

В. ПОГРЕШНО ПРОИЗНОШЕНИЕ на чужди думи: „капитен”, „ливорвер”, цитати от турски песни и техния коментар.

Г. СМЕШНИ НАИМЕНОВАНИЯ – на местността, към която са се насочили тези народни мъже: „...ний отиваме към един връх, (всъщност те се разминават с възвисяването!) кой ся Пантата зове, защо ся там открай време събирили разни панти, хаймани и разбойници - а също сигур и народните хайдуци,- и обирали керваните и пътуващите търговци - кой да си джоба напълни, кой защо обича хората да трепе, кой за правда да мъсти...”

Едва ли при днешното положение е по-различно...

Успоредяването (откриването на същите проблеми и образи в съвременността) се задълбочава колкото повече навлизаш в романа, като че ли в дебрите на Балкана, в неговите бездълни пещери. То е важна особеност на романа и не се ли разшифрова, романът ще е прочетен, но непълно разбран. И тъкмо си се отчаял от примитивизма на изтиносаните персонажи, ето ги наистина в нова светлина, способни да те развлънуват - сцената, когато на Бузлуджа отпиват от плоската с манастирската ракия и отливат по глътка за Хаджи Димитър, а Гично дори издига поглед към небето - невям да види, знае ли се? - неговата безсъмъртна душа. Тъй както Х.Димитър е търсил „духа на Караджата“ в одата на Хр.Ботев. Незабравим е моментът на осъзнаването на Гично, че те не са нито Инджето, нито Кара Феиз, а „револционери“. Така разказът неусетно става все по-завладяващо драматичен и прелива от любов към тези, които изглежда са замислени не само като карикатурите на една епоха.

Милен Русков води уверено към дълбините на темата за извършването, показва пропастта между човека и скота като част от човешкото битие, с хуманистичен размисъл: „Всеки

човек между два свята живее- на пълния и на празния стомах“. Без да е проповедник той създава, че от отделния човек зависи как ще балансира между тях и за сметка на какво. В обсъждането на живота и смъртта, Бога и дявола, с естетическите, философски и социални идеи той се доближава да най-хубавите страници на Емилиян Станевия „Антихрист“.

Кога и как стига Милен Русков до жестокото проклятие, което болезнено се изтъръга от гърдите му и дали всъщност наистина го мисли или, написал го веднъж, на другата страница май го отрича?

„Българин да си е зла съдба, туй сякаш не е име, а болест някоя. Вечно несполучил“.

Трудно ни е да приемем тези тежки думи, това смъртно проклятие, но нека с ръка на сърцето всеки да признае за себе си не е ли мислил поне веднъж в живота си същото.

Но авторът не спира дотук. Той не щади и Глобалния свят, който не по-малко е невеж, но богат! Той стига до извода за нуждата от „грамадно объртане!“ на същия. А на нашия народ му е нужна култура, която се придобива с учене ни повече, ни по-малко. Това е патосът на романа.

Но колкото и жестоки думи да е изрекъл авторът, явно не е праволинеен в негативното. В книгата надделява преклонението пред светлината, вярата в живота:

„Жivot e неудържим! Няма спиране туй нещо, брате, не, няма спиране! Ако земеш таз земя и я фърлиш в ада да гори цяла между жежки пламъци, и там сигур ще има на нея живот, някак си ще оцелей, ще пробий, ще прорасне в огъня, ако трябва! Яка работа, ти казвам!“ Пред такъв оптимизъм ти спира дъхът, не вярваш на очите си, погледът ти отново минава по редовете.

Затова толкова страшна е сцената на неравното сражение - истинска натуралистична касапница - в края на романа. Когато вярата в победата и живота се станали тъй силни, че никой не мисли за смърт, крахът на дружината е несправедлив. Не реален. Наистина е часът, в който всеки ще плати за греховете си. Но всекиму ли е писано да се извии? Напръзно са призовавани на помощ и двуликий Янус, и бездушната Махина***, и кроткият Иисус. Легнал на възвищението, където е станала битката, Гично, като умиращия княз Андрей Болконски, гледа небето - синьо, с бели перести облаци, и мисли за смисъла на саможертвата. Авторът не е дидактичен, не посочва смисъл, той предпочита да задава въпроси. Но целият патос на романа, цялата му поезия, събудената любов към българското, отрицанието на предателството, чийто символ е раззваният бял парцал, ни карат да си отговорим положително.

В своя гняв и в своята обич Милен Русков вижда освобождението „от турско“ като някакъв гигантски Видовден, като ново превземане на Бастилията, като пречистване универсум, когато „сите българи“, побратимени, ще заангажират хората на Свободата. Кое е това хоро, не е ли утопия авторът не казва. Но той е млад и има право да се надява.

* коитус – съвкупление
** поп Кръстю – авторът не се съобразил с реабилитацията му.
*** Махина (от лат. deus ex machina – „бог с машина“), който помага на писателя в разгръзката

Милен Русков, „Възвишение“. Изд. „Жанет 45“, 2013.

Стойка ТЕОДОСИЕВА

ЖЕНАТА ОТ КЕЯ

В килерчето на твоята душа затворена съм толкова години. А искам само с тебе да вървя и от сърце те моля аз - ПУСНИ МЕ!

Не виждаш ли, че пътят се скъси? Не си погубвай дните във терзания. Бъди такъв какъвто просто си и воля дай на своите желания.

Не си мисли, че някой по света ще те осъди или ще проклина затуй, че с теб върви една жена в последните ти слънчеви години.

Ти носил си я в своето сърце и тайно си мечтал да бъдеш с нея, а тя към теб с протегнати ръце ОЧАКВАЛА те винаги на кея.

Сега, когато Господ се смили и ти я прати до сами вратата, недей да страдаш, а я прегърни и ПРОДЪЛЖЕТЕ ДВАМАТА нататък!

ПЕСЕН ЗА ДВАМА
В памет на Мария Нейкова
Без тебе се превърщам в морска мида. Затварям се във себе си сама. Навсянко този свят ще ненавида и ще потъна в черна пустота.

Ужасно е дори като го мисля. Защо устроен е така света, все някой някого така да иска и с него да не чувства самота?

Щом двама сме, ЖИВОТЪТ ще е смислен, Ще крачим смело даже в старостта, И като в пролетния ден разлиsten пак ще ни стопля с ласки ПЕСЕНТА.

Онази песен дето е за ДВАМА, допрели рамо във една борба. Животът ни дори да бъде драма, ЩАСТЛИВА ще е нашата съдба!

ЗА ТЕБЕ БЯХ капка мастило, разтворено в чаша вода и в твоите делници сиви ЛЕКАРСТВО против самота.

Аз вече съвсем избледнявам, но ти не усещаш това – спокоен си, че ти прощавам и все ти подавам ръка.

НЕ ИСКАМ, не искам да бъда до края, до сетния час оправдателната присъда за връзката между нас.

Затова сега те напускам. И бистратата, чиста вода във твоята чаша разплисквам със тази ПРОЩАЛНА СЪЛЗА!

ЗАБРАВЕНАТА ВОЕННА ЕПОПЕЯ НА ЕМАНУИЛ ПОПДИМИТРОВ

Александър МОИШЕВ */

Казват, че книгите имат своя съдба. Не знам дали това важи в пълна степен за всички книги, но някои литературни произведения имат твърде сложна и трудна съдба. Точно такъв е случаят с епичната поема на Емануил Попдимитров (1885–1943) „Златни ниви и бойни полета“. Авторът е един от най-ярките творци в полето на българската литература в периода до 1944 г. Поет, писател, философ, литературен историк, правозащитник и полиглот, той оставя трайна бразда в съзнанието на образованата българска аудитория, особено в периода между Първата и Втората световна война. Днес, за съжаление, той не е сред най-популярните имена на българския литературен пантеон. За това съществуват редица обективни обстоятелства, най-сериозното от които е фактът, че комунистическата литературна критика прикачва към една група поети (тук са Пею Яворов, Теодор Трайнов, Николай Лилиев, Христо Ясенов) етикета „символисти“ и ги заклеймява като „упадъчни явления“ в българската литература. Така цяло едно литературно течение (символизъмът) бива пренебрегнато, само защото е извън догмата на партийността и класовия подход.

Друг неудобен за тоталитарната власт факт от житейския път на Попдимитров е неговата позиция на защитник на българската кауза в Западните покрайнини. Поетът е кръвно свързан с този красив български край. Родното му село Груинци, Босилеградско, е разделено между България и Сърбия след жестокия Ньойски диктат. До последния си дъх Емануил Попдимитров отстоява българският характер на населението в Западните покрайнини, оставайки верен на своето родолюбие и човеколюбие. Неслучайно историкът Методи Петров го нарича „Апостол на свободата на Западните покрайнини“.

Поемата „Златни ниви и бойни полета“ (1929) съчетава по уникален начин автобиографични елементи, военна хроника, основана на реални събития и епични платна,

показващи мирновременния и военния живот на българите. Повествованието проследява хода на Балканската война и е разделено на части, обособени от автора като „песни“. Село Малина, с чието описание започва действието, съответства като описание на село Извор, намиращо се на 6 км. от Босилеград. Прототип на свещеника Сребро и неговите синове Андрей, Боян и Петър са поп Димитър – баща на поета, самият поет и братята му Лазар и Ангел. Емануил Попдимитров е мобилизиран от септември 1912 г. до февруари 1913 г. и служи като редник в 13-ти пехотен полк на 7-ма Рилска дивизия. В същата дивизия служи и неговият близък приятел Владимир Димитров-Майстора, оставил над 200 картини от военния живот. Редник Попдимитров споделя несгодите на военния бит. Той стига заедно със своята част до град Солун, където рисува Кръглата кула. (Виж акварелната рисунка от 1912!)

Поемата „Златни ниви и бойни полета“ е писана в продължение на 4 години. През този период Попдимитров събира данни за войната, проучва български и турски архивни документи. Поемата е отпечатана в 3000-ен тираж с изящна корица, дело на художника Борис Лулчев. Наред с критичните отзиви на отделни критици, се появяват и високите оценки на Стефан Младенов, Владимир Василев и Константин Балмонт. Вл. Василев пише: „В българската литература съществуват два сериозни опита за епопея на Балканската война: на Кирил Христов и на Емануил Попдимитров.“ Според Стефан Младенов старинният език на поемата ѝ придава Омировски стил.

Книгата претърпява няколко преиздания: през 1931 – в петия том от събранието съчинения на поета, две през 1943 г. а през 1985 г. в сборник със стиховете на Ем. Попдимитров, Арсени Йовков и Николай Ракитин с общо заглавие „Златни ниви и бойни полета“. В това издание обаче липсва 7-ма песен, вероятно заради главата „За Македония“. Очевидно социалистическата цензура не

може да допусне подобен „шовинистичен“ и „великобългарски“ текст. Освен това тиражът от 1943 г. е почти напълно унищожен по време на януарските бомбардировки.

След 1944 г. поемата е включена в списъка „Вредни книги“ и иззета от всички библиотеки. С постановление от 1956 г. тя е забранена и екземплярите от нея са доунищожени. Днес тя липсва от всички големи библиотеки в столицата, включително и от Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. Това се установява, след като изследователката Евгения Рангелова-Пеева безуспешно се опитва да намери книгата в софийските библиотеки. Това обяснява и факта, че на конференцията, посветена на личността и творчеството на Емануил Попдимитров, проведена през 2005 г. в СУ „Св. Климент Охридски“, книгата не беше разгледана от литературните историци. Оказа се, че и специалстите не я познават!

Така дъщерята на поета Светла Попдимитрова решава да направи фототипно издание на поемата, посветено на 100-годишнината от избухването на Балканската война. Благодарение на издателство „Дими 99“ и финансова помощ на Министерството на културата изданието е факт. Красиво оформена и богато илюстрирана с великолепните картини на Майстора и рисунки на самия Емануил Попдимитров, книгата „Златни ниви и бойни полета“ е отново в ръцете на българския читател. За отличият вид на книгата и коректността на съдържанието значим принос има и литературният критик Константин Еленков.

Макар и в малък тираж, тя ще попадне, наядавам се, у хора с трайни литературни интереси и родолюбиво чувство. Моето скромно мнение е, че подобни ярки произведения трябва да украсяват всеки просветен български дом. Написана като възхала на българския боен дух, „Златни ниви и бойни полета“ не е апология на войната. Неслучайно героят на Попдимитров, отец Сребро, казва:

ПОБЕДА!

Прекина нощта, и зората за дълъг
Събуджа неволно и војдъ, и войници.
Отново възстановки хоня си върбенъ.
Към югъ се отправя сега генеральъ.
А ласкаво слънце гръб, въз надежда
И радост невинами към душата.
И војдът извика: „Дай, Боже, на мя днеска
Да биде той лавъ на героятъ сълъцето!
На югъ Айвали доближава, оглежда
Високите гребени, съзарни окопи.
А тук не и няколко крачки пред него
Коли, батареи, подъ шуме укрити.
И латътъ въз лозия пехотини вериги.
Но бойтъ не бъше започналъ Отврете
Нашреме, за мякъ проектираше само
Немирно ордие полско, и после
Делеко наяд сините гребени тико
Изливаше обличе димъ... Ненадейно
Полковникъ пристига, от армия първа,
Дивизия първа. Той слизъ от коня,
Смутенъ и задъланъ. И съмъ генеральъ
Предизваждайки кобината вестъ, му извика:
„Какво е? Защо сте тъй бледени, полковникъ?
Не падайте духомъ! Тъй казва, а самъ е
Изгръналъ. „Какватъ! И онага долага:
„Днесъ тури рѣка Еркене доближава,
И лъжи флангъ на югъ изтокъ завинава,
Укреплява се темо съ лице къмъ рѣката,
Та преходъ става от югъ невъзможенъ.
Задълго войнкъ ни тръбва въз атака
Да минава по тънкина входъ до рѣката,
И връзките линии... Къмъ е вече!
— „Да първа дивизия огненъ кръгъ щъше

От югъ да опише, врага да премаже...
Да, късно е вече!... Помисли си вождътъ.
Следъ толкова жертви!... Тогава въма му
За мякъ кето мъжкина мисъл проблемъна:
Да съмъ въ сръдата на турингъ фронта,
Засилвайки пробива въ Тюркбей! Тогава,
Подобно желания верига, подобно
Изопнатъ конецъ, по сръдата разжсанъ,
Ще свинъ набързо и двата му края.
Веднага той лавъ наредждане — сила
Подкрепа да биде изпретена въ Тюркбей...
Но ето пристига и втори полковникъ
И нова сега изненада онакъ.
Той дума звадавай, че вижда на изтокъ
От хълма по платото тамъ на бърга кърагачки,
Свободно се движватъ веригите наши,
Настигватъ всички стрелби и задържки
„Навирно, противникътъ вече отстъпва!“
Поглежда и војдътъ и вика: „Отстъпвай!“
Незадълго блъвомъ и въ ужас отстъпва,
И не само тамъ, в навредъ от Хисаря
И чекъ до рѣка Еркене многоводна...
— „Победа!“ неволно прошепна си вождътъ.
„Победа!“ повторя и всичко молитва
Възторженъ нъкъ отправя къмъ Бога...

ОТСЪЖПЛЕНИЕ И БЪГСТВО

Що ставаше тамъ на турингъ въ станъ?
Непразно войнкъ от Странджа, на чело
Съ Джемалъ бей и Фаудъ бей — съ нечуто упорство
Вързъха, рѣка Пуралъ да преминава
И въ пленъ да обхванатъ дивизия пета!

КЪМЪ ЦАРИГРАДЪ

ПЕТА ПЪСЕНЬ

УМРЕТЕ НА ПОСТА!

Унилиятъ есененъ денъ е на завърътъ:
Задъ облаци мъжни утасва последно
Оранжево бледно синяне. Съждан
Сватулики-огньове въ селата приплязватъ.
Задъ тънки и редки тополи се къркватъ
Ездачи: следъ морния денъ на починка
Отглеждатъ се војдътъ. По пъти въ мрачината...

Настига ги конникъ. Задъхънъ и съ трепетъ,
Съ молба, приближава до војдъ и казава
Чинъ си и кой го изпраща, па почва
Страхливо да шепне, бойки се други
Вестъ да не чуяте. А војдътъ къздана
На коня съ възнижение дърпи и спира,
И конникъ шабинъ назъвъ се изтеглятъ.
И шепне майорътъ: „Дивизия пета
Разбитъ бѣ днеска и ето я цяла,
Обета отъ паника, вече се връща
И бѣгъ по пъти за Лозенградъ — Иено...
Оставатъ на бойна позиция само
По няколко роти, и тъкъ съ трета
Бригада... Топове въ походне колони
И съ тръбъ и шумъ се отпяватъ недолу.
Отъ страшния ударъ войски, офицери
Петрески, вече за бой съ ноговъ.
Какво да се прави? — „Какво да се прави!“
Извика сега генералътъ, та всички
Да чуятъ... Да! Майоръ: каквате
На ваши началинъкъ — за отстъпъ ни дума!
При въсъ съ желъзъ дивизия пета.
А тъкъ сърешу не е третиятъ корпуспъ,
Когото тъ може юнушки да бие...
И знаете, майоре — докато ваши
Началинъкъ е живъ, нито крачка надире!
Така! А сега не желатъ си коня
И мойта повелъ предайте! Отднески
Командувашътъ армия първа и трета,
И утре се хвърлятъ въ атака. А вие
На своята позиция тамъ останате,
И въко е нуждно — умрете на нея.
Ни крачка назадъ! А сега на добъръ часъ,
Майоре! И конъ пришибори и съ тълътъ
Изчезна низъ селските улици въ мрака...

ЗА РОМАНА „ПЕПЕЛ” ОТ КОНСТАНТИН КАЦАРОВ

Бях слушал през 2006 г. аудиоромана на фронтмена на група „Ренегат” Константин Кацаров - „Мутра”, който ми направи силно впечатление като образност, сила ва внушението и дълбочина на познаването на подземния свят, включително и посредством яркото гласово присъствие на Христо Шопов, та затова не се колебах да си купя новия му роман, озаглавен „Пепел”.

След прочитането му мога уверено да заявя, че не съжалявам за избора си.

„Пепел” е писан от Кацаров в Ангола и има връзка с „Мутра”, доколкото главният герой Стиян – търговец и профи от подземния свят има плантоническа връзка със съпругата на „Бясното куче” Антон Михайлов - Емилия Михайлова, която се грижи за него като ангел – пазител, връща го от Африка и лекува душевните му рани, но по същество това е самостоятелен роман – хроника за бурните седем години – 1999 – 2006, които очевидно авторът добре познава откъм скритата им същност и които пресъздава лапидарно, но ударно под

формата на дневник.

Противно на очакванията действието не се развива в София – летището присъства само при завръщането на главния герой от Брюксел, а в Пловдив и прилежащите му селища, ареал, който писателят прекрасно познава.

„Пепел” е книга за оцеляването, за избора на приоритети в живота, за бягството и завръщането в родината, за трудните протуберанси, през които минава битието на един килър и мутра, докато добие приемлив за нас облик, като посредством страданието и рицарските жестове първо излиза на светло „с нов образ и бизнес”, ставайки дори филмова звезда, а след това и прескача трапа след животоспасяващата операция на мозъка, която преживявя.

„Пепел” е роман, носещ външно белезите на кримката и трилъра, а всъщност е насочен към глъбината на човешката душа, към тайните на характера и манталитета на един стойностен и неординарен човек със сложна съдба и път в живота, за който не може категорично

да кажем ангел ли е или злодей...

Стиян е смел и решителен тип, обкръжен от красиви жени, със свой кодекс на поведение и ценностна система, адекватна на вълчите нрави в България.

Той е еднакво ефективен и когато убива в името на поруганата чест на сестра си и в акция по смачкване на порочната дейност на депутатата Димов.

И като любящ син, даваш всичко от себе си за спасяване на майка си, и като привлекателен мачо, по когото си пада мулатката Татяна, благородната Емилия Михайлова и признателната Инна...

Книгата е написана стегнато, с вкус и усет към детайла.

В нея има сдържано – мотивиран драматизъм, екшън и психологически изчистен поглед към битието на героя, напомнящ класическия филм „Самурай” (1967) на Жан-Пиер Мелвил, както и горчиви обобщения за безкрайния ни преход, превръщащи ненатрапчиво „Пепел” в стойностна и сълнчева книга, която се чете с увлечение и представлява приносно достижение за българската

проза.

Постижение, което може да стъпка, да ядоса, да предизвика несъгласие, но което е и дразнител, каращ ни да прелизваме 143-те му страници в галоп, докато не стигнем финала.

И въпреки че на корицата Кацаров скромно твърди, че не е писател, а само автор на истории, които обича да разказва, без да се съгласявам с него, ще го допълня така: „Напротив! С „Пепел” доказваш, че си талантлив и четивен писател, чийто истории не само се погълват с интерес, но и се помнят!”

Какъв по-голям комплимент за прозаик и музикант, който не спира да ни изненадва вече 15 години!

**Константин КАЦАРОВ, Пепел, роман,
Изд.къща „Хермес”, 2013.**

Редактор - Христо Каракостоянов

Борислав ГЪРДЕВ

ВЕСТИ

**Литературен клуб “Петя Дубарова” – СОУ “Свети
Климент Охридски” - град Кърджали с ръководители
Снежана Тодоринска и Виолета Михрова**

**НАЦИОНАЛЕН КОНКУРС
ЗА ХАЙКУ,
организиран от Галерия “Алба
АвтоХол” и Интелектуален клуб
“Космос” - Стара Загора.**

Станка БОНЕВА

Люлеят се
две рижки опашки.
Момиче на кон.

Нели БАКОВА

Любовен еликсир.
Какво ли крие дъното
на чашата с вино?

Лъчезар СЕЛЯШКИ

Родопско село.
Тук пътят свършва,
продължава го песен.

Виолета СОЛНИКОВА

Силно е
виното на залеза.
Приспа хоризонта.

Живка СТОЙЧЕВА

Съкъпченен камък
в чашката на хризантемата -
капчица роса.

Александра ИВОЙЛОВА

Звездна нощ.
Дълбоко в снега следите
пълни с тишина.

Кънчо ВЕЛИКОВ

Отлита птица,
след нея за сбогом
вейка помахва.

Радост-Лилия РАЧЕВА

Скитник бездомен.
Трона сконски конита
дъжд по паважа.

България

Вървя по улици
древни
с натежала тръпчинка
от изстрадано минало.
Събирам светулките
дневни
и стискам в ръката
най – верният път,
от теб моя родино –
до синевата.....

Емре Мюрен Мехмед -12 г.

Парченце от леда

Мразовито е.
Намята пелерина.
Усмихвам се.
Летя невидима....
На куци крак прескачам
цели сто морета –
сто облачета спускат се
по слънчеви въженца,
на жмичка си играя
с пингвин и бяло мече.
Летя, прескачам –
цялата Вселена.
Парченце от леда
в ръката ми остана,
а уж съм невидима.

Селин Славова Йосифова - 13 г.

Родопско цвете

Името ми е Деница
в скита на обширна
планина заспивам.
Хващаме се за ръчица –
слънцето, тревата
и звездичките.....
С дневните светулки
си играя
и с листенца
на любими цвете тичам.
Баба казва ми,
че съм за нея –
слънчево родопско цвете.

Жива вода

Жива съм
и потърси ме там,
в очите на птицата бяла,
в косите на тревата,
в онази топла следа
оставила страница по
дланите на земята -
аз съм пулсиращия ден.

Деница Делчева 8 г.

Адрес: 6003 Ст.Загора, ул.Хр. Ботев 4

Главен редактор: Йордан АТАНАСОВ

тел: 042/649-110 , 042/980-088

GSM 0888790135

Редактори:

Румен СТОЯНОВ 02/8247956

Красимира БОЖАНОВА 0889 486812

Издател: НЧ “Даскал Петър Иванов”

e-mail: lit_glas@abv.bg

IBAN: BG14 UNCR 7630 1074 8633 90

УниКредит Булбанк Стара Загора

Печат: “Литера Принт” АД - Стара Загора

Не се връщат и не се редактират материали!

Абонамент - само в редакцията

ЕСЕНЕН САЛООН НА СТАРОЗАГОРСКИТЕ ХУДОЖНИЦИ - 2013

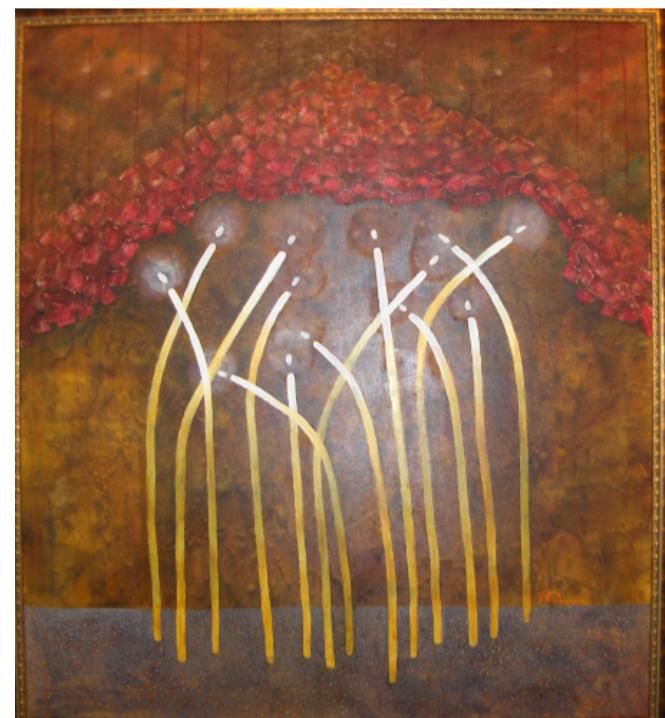
Светлин СТОЕВ, Караман
НАГРАДА ЗА ЦЯЛОСТНО ТВОРЧЕСТВО

Димо ГЕНОВ, Насаме с Van Гог

Татяна ПОЛИХРОНОВА, Ортажения II

Росица ПОПЧЕВА, Къща от зара

Валентин ДОНЧЕВСКИ, Космически очила I и II
Тазгодишната награда на Есенния салон

Диана ПЕТРОВА, Левитиращи сенки